

ПРОИЗВОДЊА ВИНА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

Б. Влаховић¹, Д. Томић², А. Пушкарић³

Резиме. Циљ истраживања овога рада јесте да сагледа основне трендове кретања производње вина у Републици Србији укупно и по окрузима, за временски период од 2001-2006. године. Задатак је, такође, да квантификује настале промене и утврди факторе који су детерминисали испољено кретање производње у нашој земљи. Аутори указују на основне проблеме и дају предлоге неопходних мера које ће утицати на повећање обима производње вина у нас, односно на могуће правце изласка из евидентно постојеће кризе у којој се ова грана у последњим годинама налази. Раст и промена структуре производње представља основу повећања извоза вина.

Кључне речи: вино, производња, окрузи.

1. Увод

Србија има велики потенцијал, одлично поднебље за виноградарство, можда и најбоље на Балкану, даје грожђе са идеалним балансом киселости и шећера. Србија се налази између 42. и 46. степена северне географске ширине, положај који је сврстава међу најповољније зоне за виноградарство.

“Србија се налази у појасу умерено континенталне климе, односно измењено континенталне климе. Неки делови Србије су под благим утицајима медитеранске климе. Добра географска ширина даје довољан збир температура које су одлучујуће за количину шећера које грожђе садржи за производњу врхунских вина. Имамо добар режим светлости, што је уз температуре одлучу-

¹ Проф. др Бранислав Влаховић, Пољопривредни факултет, Трг Доситеја Обрадовића 8, 21000 Нови Сад, e-mail: vlahovic@polj.ns.ac.yu

² Др Данило Томић, потпреседник, Регионална привредна комора Нови Сад, Бул. Михајла Пупина 6, 21000 Нови Сад, e-mail: dtomic@rpkn.s.co.yu

³ Мр Антон Пушкарић, Институт за економику пољопривреде, Волгина 15, 11060 Београд, e-mail: anton1@eunet.rs

јуће за довољну количину екстракта који ће касније прећи у вино. Просек падавина је, такође, задовољавајући за производњу грозђа, са делимично добрим распоредом у току вегетације, а што се може надоместити уз добар систем за заливање (Николић, 2008.). Једна од предности виноградарства у Србији је и широки спектар сорти. Постоји око 50 новостворених домаћих сорти и многе домаће и међународне сорте које се користе у широкој употреби.

2. Извори података и методологија рада

Основни циљ истраживања јесте да се сагледају основна обележја производње вина у Републици Србији за временски период од 2001-2006. године. Истраживање је базирано на расположивим подацима, уз примењени метод “истраживања за столом” (“*desk research*”). Основни подаци преузети су из Републичког завода за статистику, Београд. Најзначајније појаве презентоване су путем табела, графикона и картограма, а обрађене стандардним математичко-статистичким методама.

3. Резултати истраживања

3.1. Производња вина у Републици Србији

Гајење винове лозе и производња вина имају у нашим крајевима дугу традицију. Тачно време производње вина код нас није познато, али се претпоставља да је историја српског винарства дужа од хиљаду година.

Табела 1. Производња вина у Републици Србији (2001-2006), милиона литара
Table 1 Wine production of the Republic of Serbia (2001-2006), million liter

Сектор производње	Просек (мил. лит.)	CV (%)	Структура (%)	Стопа промена (%)
Пољопривреда	141.7	18,63	72,6	-6,52
Индустрија	53.4	27,54	27,4	-4,73
Укупно	195.1	19,92	100,0	-6,03

Извор: Републички завод за статистику, Београд

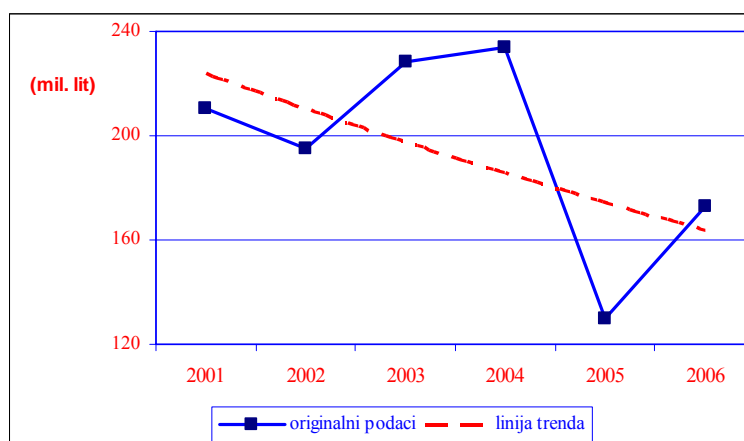
Производња вина у Србији у истраживаном временском периоду на нивоу је од 195 милиона литара са тенденцијом значајног пада по просечној стопи од 6,03% годишње, и уз висока годишња варирања (табела 1). Кретање производње вина може се сагледати на графикону 1. У структури укупне европске производње вина Република Србија налази се на 12 месту, испред Хрватске а иза Бугарске (FAO, 2006.).

На опадање производње вина у Србији деловао је низ комплексних чинилаца: мала и опадајућа производња грозђа, неодговарајућа кредитна политика према произвођачима, присутни диспаритети цена, нефункционалност политике откупних цена, пад тражње на домаћем тржишту, велика конкуренција на међународном тржишту и сл. Произвођачи, наравно за лошу ситуацију критикују и државу јер сматрају да досадашње мере агроекономске политике нису позитивно утицале на винарски сектор у нашој земљи. „За овакав пад у винарској индустрији крива је државна политика, али и лоша ситуација у којој су се нашле домаће винарије“ (Јовић, www.danas.co.yu).

Графикон 1. Кретање производње вина у Републици Србији (2001-2006)

Graph 1 Wine production of the Republic of Serbia (2001-2006)

мил. лит. mil. lit.

Поред наведених основни узроци неповољних трендова у овој области су: брза деаграризација становништва праћена мерама ограничавања процеса укрупњавања поседа породичних газдинстава, неуважавање интереса приватних произвођача грозђа приликом оснивања савремених плантажних винограда, неспособност већине организација друштвеног сектора да, без непосредне подршке државе, организују исплативу производњу грозђа, тешкоће у обезбеђењу финансијских средстава за набавку репродукционог материјала, као и његова повремена несташица у условима економске кризе и међународне блокаде, тржишни поремећаји услед великог смањења куповне моћи становништва и спољних препрека извозу и др. (www.pregled.rs).

Експерти за производњу вина оцењују да технологија наших винарија све више заостаје за светом. Тренутно у укупној производњи вина у Србији врхунска вина учествују са мање од 15%, удео квалитетних вина износи 20%, док највеће учешће, више од 65% имају стона вина. Више се производе бела (64%), него црвена вина (36%) (www.poljoprivreda.info). У свету је тренутно већа тражња за црвеним винима, а у нашој понуди доминирају бела вина. На пример, у укупној структури производње вина у Француској доминирају црвена вина са учешћем од 73%, док бела учествују са 27% (*Ribero-Gajon*, www.ambafrance.srb). Да би се побољшала понуда црвених вина требало би да се развија виноградарство у јужним деловима Републике Србије.

У Србији је прилично тешко одредити колико има површина под виноградима. Седмдесетих година XX века било је око 100 хиљада хектара винограда. Иако катастарски подаци показују да у Србији има око 69 хиљада хектара под виноградима (2005), процене су да се грожђе производи на само око 30 хиљада хектара. Влада је донела уредбу да се попишу површине под виноградима да би се утврдило право стање. Европска унија на томе изузетно инсистира Када Србија уђе у ЕУ биће јој утврђене квоте на бази стварног стања. „Зато је важно да се донесу мере подстицаја за проширење површина под виноградима и да се тај период до уласка искористи за заузимање што боље позиције за добијање будуће квоте. То су врло добро урадиле Бугарска и Румунија, сада интензивно на томе ради Хрватска.“ (www.biznisifinansije.net).

Вишегодишња неулагања у винарску индустрију и изолација у последњој деценији XX века утицали су да се у Србији производе све лошија вина, због чега је вина све мање на домаћим трпезама. У производњи грожђа ми се и даље опредељујемо за што веће приносе а не за квалитетне сорте. Закаснили смо да применимо светске клонове у нашим условима, па су у виноградима права реткост врхунске светске сорте као што су *шардоне*, *совињон*, *каберне совинјон*, *црни бургундац*, *мерло* и сличне (www.pks.komora.net).

Виноградарска производња организована је на малим породичним газдинствима и плантажним засадама. Просечна производња грожђа у Републици Србији (2001-2006) износи 375 хиљада тона, и остварује негативну тенденцију кретања по стопи од 5,16% годишње, то је довело до увоза грожђа, 2007 године увезено 12 хиљада тона грожђа из Републике Македоније.

У последње две године Република Србија, кроз кредите на десет година, субвенционише подизање засада, матичњака, крчење старих, запостављених и заражених винограда. 2008 година је, према подацима Министарства пољопривреде, нулта година у виноградарско-винарском сектору, јер је прва година када је више подигнутих (око 500 ха) него искрчених винограда (www.economist.co.yu).

Предвиђа се да ако у наредних седам до десет година Србија успе да обнови неколико десетина хиљада хектара винограда, са настављањем државних стимулација и уз добру развојну политику, можда и досегне свој реални потенцијал у виноградарству (Радовановић, 2008). Међутим, високи су трошкови подизања нових засада винограда. Потребно је у просеку од 12-15 хиљада евра по хектару, у зависности од тога какву механизацију и инфраструктуру поседује произвођач. На пример, Министарство пољопривреде Хрватске за подизање једног хектара винограда даје подстицај у износу од 33,5 хиљада куна (око 4.300 евра).

У централном подручју Србије, постоје капацитети за прераду вина од 300 хиљада тона, а Војводини 72 хиљаде тона. Поред тога у Србији постоје и комерцијални подруми који могу да прераде 118 хиљада тона вина и других производа од грозђа (Гулан, 2005).

Највећи део производње вина (72,6%) одвија се у тзв. пољопривредном сектору, где се производи за потребе газдинства, уз евентуалну малу комерцијалну продају. Дугу традицију српског винарства у последњих десетак година обновио је изванредан број приватних произвођача који су изградили савремене подруме. Тренутно у Србији има око 200 већих винара, иако само десетак њих има годишњу производњу већу од 20.000 боца.

На индивидуалном сектору, на који отпада преко 70% укупних површина, уочава се да мали број произвођача поседује добар сортимент грозђа. Још увек су у виноградима доминантне неатрактивне и превазиђене сорте попут *пловдине*, *прокупца*, *смедеревке* и др. Оно што посебно забрињава када се ради о сортименту јесте чињеница да се хибриди неконтролисано шире у нашим виноградима (www.pks.komora.net).

„Проблем код малих произвођача је количина вина коју годишње произведу. Те количине нису занемарљиве, али тешко да могу да задовоље апетите нараслог броја поштовалаца вина у Србији. У Србији постоји близу 500 произвођача вина, али свега десетак их се јасно профилисало, како упорношћу тако и квалитетом (Ђурковић, www.srpskadijaspora.net). Сматрамо да је перспектива у производњи аутохтоних врста вина високог квалитета. На пример, „Бермет“ је једно од наших најпознатијих вина, његова производња процењује се на око 15 хиљада боца. То је врхунско десертно вино за које многи верују да се налазило и на винској карти „Титаника“. Ово није, међутим, добило званичну потврду, али зато постоје писани документи да је фирма која је градила „Титаник“ купила из Сремских Карловаца управо „бермет“ (Ђурковић, www.srpskadijaspora.net).

Процењује се да се у Србији производи око 700 врста вина. У Хрватској у којој се нуди више од хиљаду различитих винских етикета више је од 300 ре-

гистрованих произвођача вина са контролисаним пореклом (www.pks.komora.net). Истовремено у Француској има 150 хиљада произвођача вина који га уједно и продају. Неки су независни, док други делују у склопу задружних подрума. Њихова заступљеност је врло различита од регије до регије, они представљају 46% француске виноградарске производње. Посматрано шире, ако се сабере број виноградара, број запослених у 2.500 трговина и више од 800 задруга, добија се бројка од око 200 хиљада људи који живе непосредно од занимања у вези с вином (*Ribero-Gajon*, www.ambafrance.srb).

Знатно мање учешће има индустријска производња вина која се одвија у великим винаријама (27,4%). У посматраном периоду она се смањује (*табела 1*), истовремено домаћа прерада се мења у зависности од остварене производње грозња. Највећи произвођачи вина у Републици Србији у оквиру индустријске производње су „Навин“ Земун, „Вино Жупа“ Александровац, „Рубин“ Крушевац, „Винопродукт“ Чока, „Вршачки виногради“ Вршац, „Крајина вино“ Неготин и др. Од некадашњих великих индустријских производно-прерађивачких система половина је у стечају, а од друге половине две трећине је приватизовано. Услед транзиционих промена неки индустријски произвођачи грозња и вина драстично смањују или сасвим обустављају своју производњу („Ервин“ Ердевик, „Ириг“ Ириг, „Соколац“ Нови Бечеј и др.). Приватизацијом напред наведених винарија може се очекивати значајнији помак, јер се доста улаже у развој технологије производње и прераде.

„Вршачки виногради“ располажу са 1.700 хектара винове лозе што их чини највећим у Србији. Производе преко десет милиона литара белог вина годишње и са 25% тржишта заузимају прво место у Србији. Занимљиво је да је 1873. године вршачко виногорје (јужно банатски подрејон), са 13 хиљада хектара било највећи комплекс под виноградима у свету, 2.255 виноградара гajило је винову лозу (*Докмановић*, 2006). Тренутни подрумски капацитети износе 34,2 милиона литара и у могућности су да прихвате целокупан род грозња из Вршачког виногорја. Портфолио Вршачких винограда обухвата, поред стоних, квалитетна и врхунска вина. У квалитетна спадају *Франковка* – квалитетно црвено суво вино, *Италијански ризлинг* – бело суво вино, *Мускат Отонел* – квалитетно бело полуслатко вино и *Pinot Bianco* – суво бело вино. Врхунска вина чине: *Шардоне* – суво бело вино, *Ризлинг рајнски* – суво бело вино и *Касна берба* – полуслатко бело вино, бербе 2004. (www.economy.com). Виногради који су власништво великих винарија, углавном, располажу савременим сортиментом за производњу белих и црвених вина: *ризлинг италијански*, *ризлинг рајнски*, *совињон*, *шардоне*, *бургундац бели*, *каберне совињон*, *бургундац црни*, *мерло*, *гаме* и др.

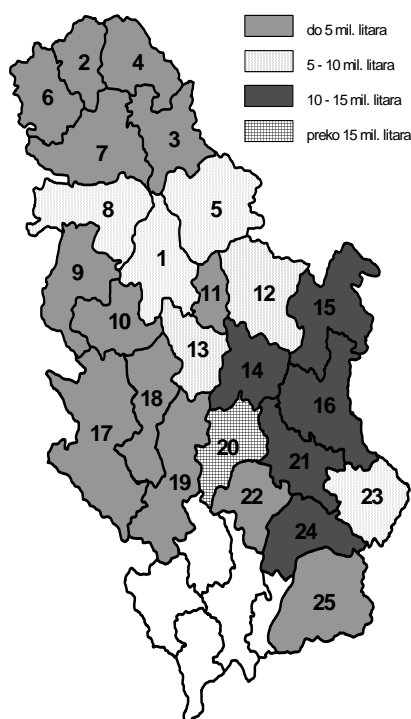
Сортимент грожђа у виноградима, уколико се жели унапредити производња вина, треба ускладити са потражњом на домаћем и светском тржишту. Неопходно је променити сортни састав, што ће се неминовно одразити на повећање квалитета вина и бољу структуру извоза него до сада. На међународном тржишту цена стоних вина је у паду, док цена квалитетних вина расте, истовремено њихова потрошња премашује потрошњу мање квалитетних вина. У Европској унији, на пример, за измену сората, промену места засада и начина обраде може се добити субвенција до 70% трошкова, то приближно износи 7.000 евра по хектару.

Картограм 1. Производња вина по окрузима у Републици Србији (2000-2005)
Map 1 Wine production per Republic of Serbia counties (2000-2005)

мил. лит. / mil. lit.

Легенда:

Окрузи у Републици Србији

1. Град Београд
2. Северно-бачки
3. Средње-банатски
4. Северно-банатски
5. Јужно-банатски
6. Западно-бачки
7. Јужно-бачки
8. Сремски
9. Мачвански
10. Колубарски
11. Подунавски
12. Браничевски
13. Шумадијски
14. Поморавски
15. Борски
16. Зајечарски
17. Златиборски
18. Моравички
19. Рашки
20. Расински
21. Нишавски
22. Топлички
23. Пиротски
24. Јабланички
25. Пчињски

Производња вина у Републици Србији, посматрано по окрузима веома је неравномерно распоређена. Највећа производња присутна је у Расинском округу (општине: *Варварин, Ћићевац, Трстеник, Брус, Александровац и Крушевац*), где износи 20,2 милиона литара (2000-2005), што представља 14,3% укупне српске производње вина. Поменути округ доминира и у производњи грозђа. Значајнији произвођачи су и *Борски, Јабланички, Поморавски и Нишавски* окрузи, који заједно дају половину укупне производње вина у Републици Србији. Регионална дисперзија производње вина дата је на картограму 1. Највећи број округа у Србији (13) остварује производњу испод пет милиона литара годишње. У интервалу производње од 5-10 милиона литара налази се шест округа, производњу од 10-15 милиона литара бележи пет округа (*картограм 1*).

Из свега напред наведеног намеће се закључак да је потребна темељна реформа у винарском сектору Србије. Неопходно је увођење иновација и побољшање постојеће рејонизације производње, с посебним освртом на заштиту географског порекла вина, интегралну производњу грозђа и вина, органску производњу и друго.

Због лошег стања у сектору виноградарства и винарства у Србији манифестованог кроз смањење производње грозђа и вина и губљење конкурентности домаћих вина, а са друге стране неопходности за усклађивањем стандарда и регулатива са ЕУ, у току 2006. године од стране Министарства пољопривреде покренуте су интензивније мере и акције за унапређење виноградарско винарске производње (www.pks.komora.net):

- Израда стратегије виноградарства и винарства Србије у спровођењу конкретних мера и акција за све групе произвођача по регијама;
- Интензивније субвенционисање и финансирање свих група произвођача од стране Министарства пољопривреде у складу са њиховим потребама, кроз посебне буџетске линије намењене овом сектору што би довело до повећања домаће сировинске базе за производњу вина, квалитета вина и значајног повећања површина под виновом лозом пре уласка у ЕУ;
- Усаглашавање законске регулативе и стандарда са истим у ЕУ, као и успостављање виноградарско винарског катастра;
- Имплементација посебних пројеката у виноградарско винарском сектору.

У току 2006. године и у првом кварталу 2007. године у оквиру Стратегије виноградарства и винарства урађено је следеће:

- Урађене су и обрађене SWOT анализе свих удружења произвођача грозђа и вина појединачно;

- Спроведено је анкетирање произвођача грожђа и вина на терену у циљу утврђивања приоритета и урађена обрада анкета;
- Извршена је јавна расправа нацрта Закона о вину са удружењима произвођача грожђа и вина;
- Четири НИП пројекта чија је имплементација започета у току 2006. године и наставља се у току 2007. године:
- Опремање енолошке лабораторије у Нишу,
- Формирање матичних засада у Сремским Карловцима,
- Ерадикација чокота винове лозе заражених фитоплазмом у Жупи,
- Комасација земљишта ради подизања винограда - Поткање-Књажевац;
- Tvining пројекат - унапређење виноградарске и винарске производње у Србији - који се имплементира кроз четири сегмента: законска регулатива, успостављање виноградарско винарског регистра, јачање инспекције за вина, успостављање система државних лабораторија;
- Израда детаљних анализа увоза и извоза вина, праћење светског тржишта вина;
- Израда анализа тржишта вина за комисију ЕУ, ОИВ и ИПА пројекте;
- Организовање Међународне конференције за вино у Београду;
- Израда уредби којима се субвенционисање и регулише виноградарско винарска производња, подстицање подизања производних засада, подстицање подизања матичних засада, ревитализација винограда, субвенционисање виноградарства;
- Израда предлога пројекта за програм ИПА 2008 - јачање и техничка помоћ за успостављање рејонизације гајења винове лозе и контроле географског порекла;
- Рад на заштити географског порекла Бермета, успостављање задруге произвођача Бермета и његова промоција;
- Успостављање шеме сертификације садног материјала винове лозе;
- Тестирање на вирусе изабраних сорти подлога винове лозе у циљу добијања предосновног садног материјала и увођења у сертификациони програм преко INTERREG пројекта;
- Овлашћено је пет акредитованих организација за контролу производње грожђа и вина са географским пореклом. У 2007. производној години контрола производње грожђа и вина са географским пореклом одобрена је за 17 произвођача вина.

Од законских активности израђен је предлог Закона о вину, који је усклађен са регулативом ЕУ, а регулише производњу, виноградарско винарски реги-

стар, географско порекло, промет и надзор над производњом и прометом вина, а у изради је предлог Правилника о виноградарско винарском регистру. Влада Србије је у републичком буџету за унапређење производње вина, ракије и прехранбених производа са географским пореклом у 2008. години предвидела 40 милиона динара (нешто више од 500 хиљада евра).

4. Закључак

Просечна производња вина у Србији износи 195 милиона литара са тенденцијом значајног пада по стопи од 6,05% годишње. У укупној производњи вина у Србији врхунска вина учествују са мање од 15%, удео квалитетних вина износи 20%, док највеће учешће, више од 65% имају стона вина.

Највећи део производње вина (72,6%) одвија се у тзв. пољопривредном сектору, где се производи за потребе газдинства, уз евентуалну малу комерцијалну продају.

Опадање и неодговарајућа структура производње вина указује на кризу у винарском сектору Републике Србије, на чега су деловали, пре свега, неодговарајући паритети цена, нестабилни услови на тржишту као и недостатак одговарајућих мера агроекономске политике. У циљу ревитализације и унапређења поменуте производње Влада Републике Србије донела је низ системских мера у циљу повећања домаће производње и повећања извоза.

Литература

1. Докмановић, Д. (2006): *Виногорје украс Баната*, дневни лист «Блиц», 21.09.2006.
2. Гулан, Б.: *Вински путеви и странпутице – свети стефан у брдима*, www.agropress.yu
3. Jović, S., www.danas.co.yu
4. Михајловић, Б. (1987): *Карактеристике вина Србије са посебним освртом на најзаступљенија вина у извозу и на домаћем тржишту*, Југословенско виноградарство и винарство, број 7-8, Београд.
5. Николић, Ч., (2008): *Вино из Србије у Европску унију*, Русију или у Србију, Економист магазин, Београд.
6. Николић, В., *Мали подруми враћају сјај српском вину*, www.srpskadijaspora.net.
7. Радовановић, М., (2008): *Вино из Србије у Европску унију*, Русију или у Србију, Економист магазин, Београд.

8. Ћирковић, С.,: *Мали подруми враћају сјај српском вину*, www.srpskadijaspora.net.
9. Ribero-Gajon, P.,: *Француска вина*, www.ambafrance.srb.
10. www.poljoprivreda.info
11. www.minpolj.sr.gov.yu.
12. www.pks.komora.net.
13. www.economist.co.yu.
14. www.podrumaleksandovic.co.yu
15. www.vinausrbiji.net
16. www.pregled.rs.
17. www.statserb.sr.gov.yu
18. www.economy.com
19. www.biznisfinansije.net

Примљено: 25.07.2008.

Одобрено: 30.10.2008.

UDC: 663.21(497.11)

WINE PRODUCTION IN THE REPUBLIC OF SERBIA

Branislav Vlahović¹, Ph.D., Danilo Tomic², Ph.D., Anton Puskaric³, MSc.

¹ Faculty of Agriculture, Novi Sad, Republic of Serbia

² Regional Chamber of Commerce, Novi Sad, Republic of Serbia

³ Institute of Agricultural Economics, Belgrade, Republic of Serbia

Symmary

Aim of this work is to indicate to basic trends in wine production of the Republic of Serbia, in total and by countries. Time period of the research is 2001-2006. The task is also to quantify the given changes and to see which factors have determined the specific movements in the production of our country. Authors are indicating the basic problems and suggesting the necessary measures which would increase the wine production in our country and pull the wine industry out of the evident crisis. Production's Increase and change of structure represents the basic for the wine export increase.

Key words: wine, production, counties.

Author's Address:

Dr Branislav Vlahović
Poljoprivredni fakultet
Trg Dositeja Obradovića 8
21000 Novi Sad
Republika Srbija
e-mail: vlahovic@polj.ns.ac.yu